

Andelko Domazet

The Economist, Megapromjena. Kako će izgledati svijet 2050.,
Naklada Ljevak, Zagreb, 2015., 317 str.

Kako će izgledati svijet 2050. godine? Kakvi će biti učinci demografskih promjena u svijetu? Koja će znanstvena i tehnološka otkrića biti najvažnija? S kakvim će se sve izazovima morati suočiti čovječanstvo?

Na ta i mnogo druga pitanja pokušavaju dati odgovor bivši i sadašnji novinari američkog časopisa *The Economist*. Knjiga je podijeljena na 4 cjeline (*Ljudi i odnosi; Nebo i zemlja; Gospodarstvo i biznis; Znanje i napredak*), u kojima autori u 20 zanimljivih poglavlja interdisciplinarno obrađuju mnogobrojne teme koje se tiču budućnosti, od zdravlja i gospodarstva preko globalizacije i religije do političkih promjena i svemirskih istraživanja.

U uvodu pod naslovom: *Upoznajte megapromjenu* - Daniel Franklin piše da knjiga ima dva cilja: prvi, „identificirati i istražiti velike trendove koji preobražavaju svijet”; drugi je cilj „pogled u budućnost i kako bi ta zbivanja mogla oblikovati svijet do 2015.” (str. 11.) Priređivači ovoga djela svjesni su da je nezahvalno pokušati znati što nosi budućnost i ponizno

priznaju nepouzdanost prognoza, ali su ipak uvjereni da se neki važni aspekti budućih desetljeća mogu predvidjeti s visokim stupnjem pouzdanosti.

Na početku nas upoznavaju s dinamikom demografije i zaključuju da će godine 2050. na svijetu živjeti 9 milijardi ljudi, te da će broj stanovnika na našem planetu kontinuirano rasti što će imati posljedice u raznim područjima života i društva. Autori „vide goleme izazove, od upravljanja klimatskim promjenama i kontroliranja sukoba do smanjenja resursa kao što su voda i hrana za 9 milijardi ljudi, te hvatanje u koštac s mnoštvom novih prijetnji za sigurnost... Pa ipak, stranice ove knjige su, uzevši u cjelini, optimistične ili barem izražavaju uvjerenje da je uz ispravnu politiku moguć napredak na svim bojišnicama.” (str. 13-14.)

U ovom prikazu želim se zaustaviti samo na pitanju budućnosti vjere i svjetskih religija o čemu je riječ u 6. poglavlju pod naslovom: *Vjerovali ili ne*. (str. 95-107) Današnji oblici religijskih uvjerenje, smatra Anthony Gottlieb, nastaviti će se

više-manje nepromijenjeno. Razlog tomu je što je religija uglavnom *naslijeđena* od roditelja. No, on priznaje da teško predvidjeti duhovne trendove, jer podaci o religijskim uvjerenjima znaju biti nepouzdana. Procjenjuje se da u svijetu ima otprilike 10 000 zasebnih religija, od kojih je 270 imalo više od 250 000 sljedbenika. „Dvije stvari upadaju u oči. Prvo, iako kršćanstvo drži stabilno prvo mjesto kao najpopularnija svjetska religija u 20. stoljeću, islam je doživio znatan porast, od 12% svjetske populacije 1900. do 21,1% stoljeće kasnije. Gotovo isključiv razlog tomu je eksplozija populacije u muslimanskim zemljama”. (str. 97.) Dakle, odlučujuća je visoka plodnost pripadnika neke religije, a ne osobno obraćenje!

Druga je značajna pojava da je prvi put u povijesti veliki broj ljudi napustio vjeru u Boga. Razne analize sugeriraju da je globalni broj nevjernika najmanje 500 milijuna, što nevjerovanje (agnosticism i ateizam) čini četvrtom najvećom svjetonazorskom kategorijom. Uz veliki prirodni porast muslimanske populacije i pojave nevjerovanja, razvoj religije u 20. stoljeću obilježila su dva globalna trenda koja se nastavljaju. Jedan je širenje kršćanstva na južnoj hemisferi: ono je oslabjelo u svim

bivšim utvrdama u zapadnoj Europi i Sjevernoj Americi, dok je ojačalo u dijelovima Azije, u nekim dijelovima Afrike, a još uvijek relativno stabilno u Latinskoj Americi, premda je zamjetan pad broja tradicionalno uspavanog katoličanstva u korist pentekostalizma i drugih protestantskih denominacija. (str. 99.)

U svjetlu iznesenih činjenica, propitkuje se poznata *teza sekularizacije* prema kojoj društva imaju tendenciju postati manje religiozna kako se ekonomski i kulturno sve više razvijaju. Autor smatra da je teza o sekularizaciji općenito točna, s tim da on donosi neka zanimljiva opažanja kada je riječ o tome što znači da religija opada u društvu: „Razmotrimo dva zamišljena društva, A i B. Pretpostavimo da u društvu A prevladavajuća religija ima moć zabraniti homoseksualnost i poučavanje evolucije u školama. Pretpostavimo također da većina vjernika u društvu A vjeruje u doslovnu istinu svetih tekstova i nadnaravno, primjerice, u čuda. Pretpostavimo i to da većina vjernika u društvu A drži kako je njihova religija jedina valjana i da će sljedbenici drugih religija biti kažnjeni u zagrobnom životu. Zamislimo sada da ništa od toga ne vrijedi u društvu B. Građani društva

B, recimo to tako, uglavnom vjeruju da, kada god su sveti tekstovi religijskih tradicija u sukobu sa znanstvenim dokazima, znanost ima prednost, da svatko nalazi vlastiti put k Bogu, da sljedbenici drugih religija neće nužno patiti u zagrobnom životu, da se Bog ne upleće u prirodne događaje i ne izaziva prirode katastrofe kao kaznu, da je moral prije svega stvar osobnog ispunjenja ili društvene odgovornosti negoli djelovanja prema Božjim zapovijedima i da religijski autoriteti ne bi trebali imati moć diktiranja politike obrazovanja, seksualnog morala ili obiteljskoga života”. (str. 103.)

U kojima je od tih dvaju zamišljenih društava religija moćnija? Religija je moćnija u društvu A. U društvu B učinci obrazovanja, individualizma i drugih modernizacijskih sila očito su zaslužni za eroziju religijskih uvjerenja koja su prije 500 godina bila više-manje univerzalna. Prema tezi o sekularizaciji, kako se društva razvijaju, tako postaju manje nalik društvu A, a više nalik društvu B. (str. 104.)

Dok neki društveni analitičari govore „o povratku religije” u postsekularnom društvu, misleći pritom poglavito na oblike konzervativnih i fundamentalističkih religijskih uvjerenja, autor smatra da se tu

radi o „opsjeni naslovnica”, odnosno da su „fundamentalističke skupine medijski zastupljene upravo zato što njihova stajališta nisu norma. Religijski konzervativci glasno prosvjeduju jer gube sve bitke.” (str. 105.) Isto tako, on tvrdi da „osjećaj ranjivosti (...) potiče na religioznost”, dok je osjećaj sigurnosti, ekonomske i druge, u korelaciji sa sekularnim nazorima. „U tom slučaju moglo bi se očekivati da će zemlje u razvoju, dugoročno gledano, postajati sve manje religioznom kako budu postajale bogatije i kako život u njima bude sve sigurniji.” (str. 107.)

Zacijelo, ne moramo se u svemu složiti s iznesenim stavovima kada je riječ o budućnosti religijskih uvjerenja, ali se vrijedi zaustaviti na nekim trendovima koji se predviđaju i zapitati što te fragmentarne opservacije znače za budućnost kršćanske vjere, za crkveni pastoral i evangelizaciju. Načelno govoreći, polazišna točka trebala bi biti interpretacija i aktualizacija načela Drugog vatikanskog koncila u odnosu Crkve prema svijetu kao što su: dijalog, čitanje znakova vremena, solidarnost i zauzimanje za opće dobro, pravdu i mir, odnosno življenje kršćanstva na jedan osoban, inteligentan i evanđeoski dosljedan način.